

**СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„Д. А. ЦЕНОВ” – СВИЩОВ**

ПОЛИТИКА
за експлоатация и комерсиализация
на резултатите от научните изследвания
на Стопанска академия „Д. А. Ценов”

Свищов
2016 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	3
I. ОБЩА РАМКА НА ПОЛИТИКАТА	4
1. Стратегическа рамка	4
2. Правна рамка	9
II. ТЕНДЕНЦИИ, ПРОБЛЕМИ, РИСКОВЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПЕРЕД ПОЛИТИКАТА	10
1. Тенденции в областта на политиката	10
2. Проблеми в средата	12
3. Рискове, произтичащи от средата	12
4. Предизвикателства пред университетите	15
III. ПРИНЦИПИ НА ПОЛИТИКАТА	15
1. Общи принципи на политиката	15
2. Конкретни принципи на политиката	16
IV. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПОЛИТИКАТА	16
1. Цели на политиката	18
2. Приоритети на политиката	19

ВЪВЕДЕНИЕ

Създаването на върхови постижения в научната област е приоритет на националните икономики. Високото равнище на пазарна конкуренция и стремежът за използване на инструменти за постигане на предимства и осигуряване на растеж налагат необходимост от търсенето на допълнителни механизми за ускоряване на икономическото развитие и благосъстоянието на обществото.

В условията на непрекъснато усложняваща се среда ролята на един от основните източници на знание – университетите, непрекъснато нараства. Добавят им се нови функции, вменяват им се нови роли, очакванията към тях растат. Усилията се насочват към търсенето и прилагането на механизми за по-активното им включване в общия процес на генериране на благосъстояние.

Провеждането на целенасочена политика в областта на ефективното използване на резултати от научни изследвания и реализирането на ускорена многоаспектна комерсиализация провокира висшите училища да предприемат стъпки към предефиниране на приоритети, цели и намерения.

Политиката за експлоатация и комерсиализация на резултатите от научните изследвания на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов, наричана по-нататък за краткост Политиката, е разработена в отговор на новите предизвикателства в образователната, научноизследователската и бизнес средата, както и на необходимостта от насърчаване практическото прилагане и ефективно и ефикасно използване на резултатите от научните изследвания, провеждани в Академията.

Настоящата политика разглежда общата рамка, текущото състояние, необходимите промени, целите и препоръчителните стъпки, необходими за създаване на благоприятна среда и насърчаване използването и комерсиализацията на научните изследвания в Академията. Тя се отнася до собствеността, опазването и търговската експлоатация на интелектуалната собственост, създадена от изследователите в хода на техните функции или дейности в Академията. Документът определя правилата за сътрудничество на висшето училище с други висши училища и научноизследователски организации, с индустриални и други бизнес организации, с други заинтересовани страни.

Настоящата политика се опира на принципните постановки в стратегическите документи на страната и Европа. Тя задава нови посоки и направления за развитие и е насочена към въвеждането адекватни инструменти за въздействие.

I. ОБЩА РАМКА НА ПОЛИТИКАТА

1. Стратегическа рамка

В процеса на разработване на настоящата политика са отразени основните акценти в европейските стратегически документи в областта на науката, образованието и технологичния трансфер:

- **Доклад за напредъка в областта на Европейското научноизследователско пространство, 2014 г.:**

Участниците в европейското научно пространство: „... да работят заедно, за да се гарантира, че основен и важен елемент на националните системи за научни изследвания е откритият, прозрачен и основан на заслуги начин на привличане на изследователи, като той е и предпоставка за стимулиране на условията за мобилност на изследователите, включително между различните сектори, например между промишлеността и академичните среди;“

- **Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно засилено партньорство в рамките на европейското научноизследователско пространство за върхови постижения и растеж от 8.01.2013 г.:**

„Достъпът до научна информация е съществена предпоставка за успешно насърчаване на изследователската дейност и иновациите, следователно и за конкурентоспособността на Европа. Към това спада трансферът на знания между изследователите, между изследователски партньорства – по-специално между изследователи и предприятия – както и между изследователи и граждани, включително свободен достъп до публикации.“

„ЕИСК призовава Комисията да изисква и да се възползва пълноценно от участието на организациите на европейското гражданско общество в областта на изследванията и науката ... като отправна точка за разпространението и трансфера на резултатите от научните програми и проекти.“

- **Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Сътрудничество и трансфер на знания между научноизследователските организации, индустрията и МСП — важна предпоставка за иновации“ 2009/С 218/02 от 10.07.2008 г.:**

„Комитетът подкрепя усилията за осигуряване на свободен интернет достъп до научни публикации. Той обаче по правило е свързан с повишени разходи за публичния сектор. Затова стремежът трябва да бъде насочен към сключване на споразумения за взаимен обмен между държавите-членки на ЕС и с трети страни. При това не бива да се ограничава свободата на научноизследователските организации и работещите за тях изследователи да избират за публикуване на своите научноизследователски резултати онова списание или онзи форум, които най-добре биха гарантирали разпространението и признаването им в целия свят.“

- **Препоръка на Комисията от 10 април 2008 г. относно управлението на интелектуалната собственост в дейностите по трансфер на знания и кодекс на добрите практики за университетите и другите публични научноизследователски**

организации, включително Приложение I. Кодекс на добрите практики за университетите и другите публични научноизследователски организации, отнасящ се до управлението на интелектуалната собственост в дейностите по трансфер на знания¹ и Приложение II. Практики, установени от публичните органи, които улесняват управлението на интелектуалната собственост в дейностите по трансфер на знания от университетите и другите публични научноизследователски организации.

• **Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Брюксел, 04.04.2007 г.:**

„Усъвършенстване на трансфера на знания между изследователските организации и промишлеността в Европа: възприемане на отворения достъп до иновациите”.

• **Стратегия на ЕС за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж – „Европа 2020”:**

Стратегията акцентира върху насочване усилията към: подобряване на рамковите условия и достъпа до финансиране за научноизследователска дейност и иновации, с което да се осигури превръщането на иновативните идеи в нови продукти и услуги, постигане на растеж и създаване на работни места.”

• **Стратегия на ЕС за Дунавския регион:**

Сред приоритетните области са: *„Подпомагане на конкурентоспособността на предприятията“* и *„Повишаване на институционалния капацитет и сътрудничеството“*.

• **Зелената книга за изграждане на обща стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите**, която поставя акцент върху изграждане на обща стратегическа рамка за финансиране от ЕС на научните изследвания и иновациите.

Според нея: *„Сред най-важните постижения в обучението и преноса на знания са ...”*. дейности, които водят до повишаване на *„трансграничната мобилност и научноизследователското сътрудничество между хиляди изследователи”*. Необходимо е да се установи *„по-тясна връзка между финансирането на научните изследвания и иновациите, от една страна, и целите на нашите политики, от друга.”*

• **Становище на Европейския икономически и социален комитет относно Зелената книга**, което предвижда:

„... трансгранично обединяване на ресурси експертен опит осигуряват европейска добавена стойност, най-вече съвместните научни изследвания”

¹ Трансферът на знания включва процесите на получаване, натрупване и споделяне на конкретни и подразбиращи се знания, включително умения и способности. Той се осъществява както чрез търговски, така и чрез нетърговски дейности, например научно-техническо сътрудничество, консултации, лицензиране, създаване на търговски фирми от изследователските екипи, мобилност на изследователите, публикации и т.н. Въпреки че акцентът се поставя върху научно-техническите знания, от значение са и другите видове знания, например дължащите се на технологичния напредък бизнес процеси.

След присъединяването си към ЕС на 01.01.2007 г. България получи достъп до европейския пазар. Същевременно родният бизнес и университетите се оказаха неподготвени за новите пазари условия. Редуването на възходи и спадове, на добри постижения и тотални сривове в икономическото състояние на страната породиха тревоги за възможностите да догоним Европа. Самата Европа обаче през последните години е изправена пред редица предизвикателства, изоставайки от страни като САЩ и Канада, от азиатските технологично ориентирани икономики. Това провокира предприемането на глобални промени в лансираните инициативи и инструменти, които европейските институции да предложат на страните членки на Съюза.

Предефинираните приоритети и предложените финансови инструменти за България намериха отражение в разписването на ключови области за развитите и фокусиране на усилията в четири тематичните области: „Мехатроника и чисти технологии“; „Информатика и информационни и комуникационни технологии“; „Индустрия за здравословен живот и био-технологии“; „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии (ИСИС).

Намеренията на държавните органи за управление на националните политики са дефинирани в следните документи:

• **По-добра наука за по-добра България 2025 г. Визия за развитието на научни изследвания в подкрепа на обществото и икономиката (Обновена стратегия за развитието на научните изследвания на базата на четири основни принципа):**

„Ръководене и разгръщане на съвместни програми за научни изследвания и иновации... Сътрудничеството между науката и бизнеса и по-добрата предприемаческа ориентация и начин на мислене също трябва да бъдат стимулирани чрез нови съвместни програми за научни изследвания и иновации. Тези инициативи следва да бъдат насочени към: а) постигане на конкретни резултати и решения за бизнеса в определени сектори, за да се повиши техният технологичен напредък или/и да се преодолеят технологичните пропуски в текущата им икономическа дейност, или б) насърчаване на научните изследвания и иновациите в рамките на организации, извършващи научни изследвания (включително висшите училища) в специфични области на интереси за икономиката, определени в ИСИС, както и към създаване на начини за комерсиализация на резултатите от научните изследвания и на технологичните разработки... „

• **Иновационна стратегия за интелигентна специализация на Република България (2014-2020 г.):**

„От ключово значение е да се развие сътрудничеството за иновации между предприятията, между бизнеса и научните среди и между бизнеса и други носители на иновационен потенциал“. „Финансират се чрез публични средства от „Хоризонт 2020“ за изследователски и иновационни дейности и от частно финансиране от страна на водещите индустриални фирми за внедряване, комерсиализация.“

• **Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (2014-2020 г.):**

Програмата е насочена към решаване на диагностицираните в областта на науката и образованието проблеми в България чрез приоритетно използване на финансовите

механизми на ЕС за периода 2014-2020 г. В отговор на идентифицирани нужди от тематичното поле „Научноизследователска дейност” инициативите се насочват към: „Засилване на върхови и пазарно-ориентирани научни изследвания”.

- **Национална програма за развитие “България 2020”:**

Подприоритет 3.6: *Засилване на териториалната кохезия чрез развитие и разширяване на трансграничното, междурегионално и транснационалното сътрудничество, насочен към: „насърчаване на инвестициите, трансфера на знания ...”.*

- **Национална програма за реформи на Република България (2012-2015):**

Приоритетна тема 03: *„Трансфер на технологии и усъвършенстване на мрежите за сътрудничество между малките и средни предприятия (МСП), между тях и другите предприятия и университети, висши учебни заведения”. „В рамките на програмата Хоризонт 2020, като част от политиката на сближаване на ЕС през 2015 г. единствено в България ще бъде приложен инструментът PolicySupportFacility, който има за цел да допринесе за подобряване на цялостната нормативна среда по отношение на мониторинг и оценка на системата за научни изследвания и иновации, развитие на човешките ресурси в областта на науката и изграждане и подобряване на политиките за трансфер на знания и технологии”.*

- **Национална концепция за пространствено развитие за периода (2013 – 2025 г.):**

„Една от оперативните цели в тази насока, свързана с развитието на националното пространство е изграждане на подходяща инфраструктура – научна и иновационна – инкубатори (поне по един във всяка област), изследователски центрове за върхови технологии, центрове за технологичен трансфер, технологични паркове”.

- **Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022 г.):**

Специфична цел е: *„Укрепване на връзките между университетите, изследователските центрове и регионалния бизнес в Дунавския макрорегион” – специфична цел в НСРР.*

Приоритетите за развитието на страната, фокусирани в търсенето на растеж и ползи чрез включване на университетите във верига за създаване на добавена стойност, намират отражение в предефиниране на ключовите области за развитието на Академията и залагане на конкретни цели и мерки.

Новите ориентири и възможности за развитие са сред основните акценти в:

- **Мандатна програма на Ректора на Стопанска академия за периода 2016 – 2020 г. и по-конкретно:**

Фокусът е към: *„Отваряне на Стопанска академия към международното образователно и научно пространство” (Цел 3) и „Изграждане на трайни институционални контакти със съсловни и професионални организации ...” (Цел 4). Чрез Приоритет „Научни изследвания” се цели: „Превръщане на Академията в разпознаваем субект в националното и европейско научноизследователско пространство”, ... , „Поддържа-*

не и разширяване на устойчиви връзки на Академията с бизнеса и публичния сектор и стремеж към по-висока приложимост на създадените научни продукти”.

- **Стратегия за развитие на научноизследователската дейност на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов 2014 – 2020 г.:**

Стратегическата цел (до 2020 г.) е: *„Развитие на научноизследователския потенциал на Академията, подобряване на качеството и въвеждане на високи академични стандарти при осъществяване на научните изследвания с оглед успешното им реализиране на пазара на научна продукция”*, първите две конкретни цели за нейното реализиране насочват към: *„Активизиране на научното присъствие на Академията в националното и европейско научноизследователско пространство”* и *„Поддържане и разширяване на устойчиви връзки на Академията с бизнеса и публичния сектор, и ориентиране към по-висока приложимост на научните продукти.*

- **Стратегията на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов за включване в процеса на интернационализация (2014 – 2020 г.):**

Цели, свързани с: *„Разкриване на перспективите за развитието на международните връзки”, „Очертаване на приоритетните области за развитие на кооперирането с чуждестранни университети”* и *„Извеждане на реалните полета на действия и на сътрудничество – създаване на стратегически партньорства с чуждестранни университети”*.

Сред стратегическите направления са: *„Разработване на съвместни образователни и научно-изследователски проекти...”* и *„Участие в проекти на ЕС за трансгранично сътрудничество, включително проекти, свързани с Европейската Дунавска стратегия”*, а като основни полета на действие се дефинират: *„Участие в международни университетски мрежи в областта на знанието, образователните технологии, създаване на капацитет, трансфериране и десеминация на знания, добиване на нови знания”*; *„Изграждане на стратегически партньорства в областта на обучението и в научно-изследователската дейност, свързани с добиване на нови знания и иновативни технологии”*; *„Участие в проекти с чуждестранни партньори за изграждане на капацитет”*.

- **Стратегията на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов за дистанционно обучение:**

Подцел 1: *„Качеството на образователния продукт”* насочва усилията за постигане на високо качество на образователния продукт, като предпоставка за формиране на експертен потенциал в областта на икономиката, администрацията и управлението, по пътя на въвеждане на нови стандарти за високо качество, електронна платформа и мотивиране на управленския, академични, административния състав на висшето училище.

2. Правна рамка

Нормативна рамка за изпълнение на наредените цели и приоритети в настоящата Политика са основните закони в областта на висшето образование и интелектуалната собственост:

- **Закон за висшето образование:**

Съгл. чл. 21, ал. 1. Академията има право на „сдружаване с други лица, както и на създаване на търговски дружества за целите на стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост със собствени средства”, което предоставя на висшето училище възможност за прилагане на различни форми за експлоатация и комерсиализация на резултати от научни изследвания.

- **Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност:**

В чл. 9, ал. 1. се предвижда висшите училища да предоставят средства за: *подкрепа на текущи международни програми; заплащане на лицензи за софтуерни продукти по текущи научни проекти; абонаменти за достъп до международни бази данни; поддръжка на патенти и други права на интелектуална собственост по текущи или успешно завършили проекти; изплащане на членски внос в международни научни и професионални организации по текущи или успешно завършили проекти; изготвяне на стратегии и програми за развитие на научните изследвания и иновациите, за интернационализация на научноизследователския или художественотворческия капацитет; извършване на дейности по трансфер на технологии и знания”.*

- **Закопи в областта на интелектуалната собственост, електронната среда и договорните отношения, дефиниращи правната рамка и среда за реализиране на дейностите по експлоатация и комерсиализация на резултатите от научни изследвания:**

- Закон за патентите и регистрацията на полезните модели (ЗППМ).
- Закон за авторското право и сродните му права (ЗАПСР).
- Закон за марките и географски означения (ЗМГО).
- Закон за защита на конкуренцията.
- Закон за електронния документ и електронния подпис.
- Търговски закон.
- Закон за задълженията и договорите.

Политиката е в съответствие с ключови постановки в основните нормативни актове на висшето училище. Те дефинират полето за действие и рамка за поведение на Академията относно експлоатацията и комерсиализацията на резултатите от научни изследвания.

Основни нормативни документи са:

- **Правилник за устройството и дейността на СА „Д. А. Ценов“, Свищов:**

Съгл. чл. 203, ал. 3. в имуществените права на Академията се включват: *„право на собственост върху движими и недвижими вещи; права върху обектите на интелектуална собственост; дялово участие в дружества и ценни книжа”*, като ще се стреми да развива този вид собственост и чрез активно използване и комерсиализиране.

- **Правилник за прилагане на ЗРАС в Стопанска академия:**

Сред изискванията за израстване в академична длъжност са: публикации и научноприложни разработки; научни и научноприложни приноси; цитирания в научни публикации; участие в научноизследователски проекти; участия в чуждестранни и национални научни форуми; членство в авторитетна творческа и/или професионална организация в съответната научна област; научни и научноприложни разработки; приложени в практиката резултати от научни изследвания; научни публикации (печатни и електронни) в международни издания”.

- **Правилник за дейността на Института за научни изследвания:**

Чрез Центъра за технологичен трансфер към ИНИ се: „Инициира създаването на екипи за осъществяване на технологичен трансфер”; „Подпомага трансферирането на резултатите от научноизследователската дейност и приложните изследвания, създавани в рамките на Академията към заинтересованите страни”; „Подпомага извършването на научна, изследователска, експертна, консултантска и др. дейности”; „Работи за създаването на необходимите организационни условия за успешната реализация на дейностите, свързани с технологичния трансфер”; „Осъществява контакти, подготвя и организира договаряния между научните екипи и представителите на практиката и институциите”.

- **Правилник за прилагане на Кодекса за поведение при назначаване на изследователи в Стопанска академия „Д. А. Ценов“:**

Оценка при подбора на изследователи е въз основа съвкупност от показатели, сред които „трансфер на знания”.

- **Правилник за прилагане на Европейската харта на учените в Стопанска академия „Д. А. Ценов“:**

„Всички учени, в съответствие с техните задължения по договор, имат ангажимент научните изследвания да бъдат разпространявани и използвани, трансферирани в други научни среди или, ако е подходящо, комерсиализирани”.

- **Правилник за интелектуалната собственост на СА „Д. А. Ценов“, Свищов и Правилник за експлоатация и комерсиализация на резултатите от научните изследвания на СА „Д. А. Ценов“, Свищов:**

Правилниците е в съответствие с Препоръка на Комисията от 10 април 2008 г. относно управлението на интелектуалната собственост в дейностите по трансфер на знания и Кодекс на добрите практики за университетите и другите публични научноизследователски организации.

- **Други вътрешни документи, задаващи рамката на настоящата политика:**

- *Правилник за организация на издателската дейност в Академично издателство „Ценов”.*

- *Правилник за издаване на учебна литература в Академично издателство „Ценов” към Стопанска академия „Д. А. Ценов”.*

- *Етичен кодекс на преподавателите и служителите в СА „Д. А. Ценов“, Свищов;*

- *Етичните правила на отделните издания на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ и Вътрешни правила за функциониране на редакционните съвети на научните издания;*

- *Вътрешните правила за условията и реда за планиране, разпределение и разходване на средствата, предоставяни целево от държавния бюджет за присъщата на СА „Д. А. Ценов“, Свищов научна дейност”.*

II. ТЕНДЕНЦИИ, ПРОБЛЕМИ, РИСКОВЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЛИТИКАТА

1. Тенденции в областта на политиката

През последните години с цел успешно включване на висшите училища във веригата на стойността водещите икономики насочват усилията си в три основни направления:

- ускоряване трансфера на знания чрез подобряване на националните патентни системи, закрилата на интелектуалната собственост и същевременно – подкрепа на свободното разпространение на знанията;

- разширяване на каналите за комерсиализация на публичните изследвания чрез насърчаване на двупосочния обмен между индустрия и наука: подкрепа на публично-частни партньорства, съвместни научноизследователски инициативи, изграждане на специализирани структури в университетите, лицензиране на интелектуална собственост, стимулиране мобилността на изследователи-предприемачи, създаване на „старт-ъп”, „спин-оф”, „спин-аут” фирми, джойнт-венчъри и др.

- целенасочена подкрепа за управление на интелектуалната собственост чрез информиране, финансиране, разработване на насоки и ръководства за действие, обучение за придобиване на умения и др.

Голямото разнообразие в действията и инициативите, които през последните години отделните страни или университети предприемат, могат да се синтезират по следния начин:

Предприемане на законодателни инициативи, свързани с патентоване и комерсиализация на резултати от научни изследвания:

- Повишаване автономността на висшите училища, чрез предоставяне на възможности за договаряне на различни по вид, съдържание и продължителност споразумения за интелектуална собственост.

- Насърчаване ангажираността на бизнеса чрез предлагане на безплатни лицензи за правата на интелектуалната собственост и осигуряване на леснодостъпно партньорство за иновации.

- Предприемане на законодателни и административни промени, насочени към изследователски персонал и преподаватели, както и към резултати от научноизследователска дейност: придобиване на патенти, комерсиализация на собственост и насърчаване на решения в тази посока.

- Предоставяне на собственост върху резултати от научни изследвания на студенти.

Използване на посредници и свързващи институции:

- Разширяване ролята и мисията на офисите за технологичен трансфер към висшите училища и научноизследователските институти.

- Конвергенция между отделни страни-участници в процеса на трансфер, насочена към създаване и използване на обща мрежа от организационни и финансови модели.

- Въвеждане на нови свързващи и посреднически структури.

- Усъвършенстване на структурни формирания за технологичен трансфер: създаване на Алианси за технологичен трансфер, въвеждане на Интернет-базирани модели и модели на свободна агенция.

Въвеждане на нови инструменти и средства за съвместна интелектуална собственост:

- Улесняване на достъпа до патентни портфейли за стартиращи фирми и МСП – издаване на т.нар. „спящи” патенти и провеждане на подкрепяни партньорски изследвания на МСП.

- Сключване на споразумения за споделяне на интелектуална собственост.

- Създаване на патентни фондове за МСП.

Насърчаване на отвореността в науката и на резултатите от научните изследвания:

- Въвеждане на изискване за публикуване в цифров формат: национално или институционално.

- Изграждане на хранилищата на знания.

- Прилагане на нови кооперативни модели – разработване и прилагане на онлайн ръководства за публикуване в списания със свободен достъп.

Формиране и насочване на обществените изследвания чрез подкрепа създаването на предприемачески идеи (финансиране на институционално ниво):

- Лицензиране на тежести за спин-оф фирми с цел предоставяне на лицензите относно притежавани от университетите технологии, предоставяне на справедливи дялове от собственост или дялове от бъдещи приходи (програми за патентна подкрепа);

- Крауд финансиране: включване на студенти и изследователи в процеса на трансфериране на знание, сключване на ексклузивни споразумения между офиси за технологичен трансфер и въвеждане на платформи за груповото финансиране.

2. Проблеми в средата

Новата среда на функциониране на университетите, финансовата и икономическата криза, пренасочването на научните изследвания към нови сфери и тематични области са устойчиви характеристики на националните икономики, включително и на българската икономика. В подобни условия пренастройването на политиките на

висшите училища и промяната в тяхното поведение към по-голяма предприемчивост и търсене на атрактивни инструменти за стимулиране на академична активност са съпътствани от множество проблеми, които допълнително създават затруднения при дефиниране и реализиране на успешните модели на поведение.

Проучванията и оценките на повечето стратегически документи в аналитичната им част ясно открояват наличието на проблеми, които затрудняват развитието на научните изследвания и ограничават възможностите за успешно използване на резултатите от тях. Като по-съществени могат да се открият:

- Ограничен достъп до финансиране;
- Скъпо патентоване;
- Липса на правна и данъчна равнопоставеност;
- Остарели правила и процедури за институционално регулиране;
- Недостатъчно прецизирани стандарти и бавни процедури за актуализиране;
- Недостатъчно развита и добре функционираща иновационна система и слаба обвързаност с триъгълника на знанието „наука – образование – бизнес“;
- Неизползване на обществените поръчки за реализиране на стратегическите цели в сферата на научните изследвания и трансфериране на резултатите от тях;
- Недостатъчна съгласуваност на политиките и интегриращите възможности за въздействие по различни оси и приоритети.

3. Рискове, произтичащи от средата

От силно развитие на фундаментални изследвания съвременните политики в европейски и национален план променят съществено ракурса и се насочват към тотална подкрепа на изследвания и резултати с приложен ефект. Подобни тенденции пораждат рискове, свързани с:

Неблагоприятно въздействие на средата върху научните изследвания:

- Въздействие, свързано с неблагоприятни ефекти върху поведението на изследователите, върху вида, целостта или посоката на научните изследвания:
 - повишен политически и институционален натиск за съсредоточаване върху изследвания със значителен потенциал за успешна реализация и бързо последващо комерсиализиране на изследователските резултати;
 - ограничаване или стопиране на утвърдили се успешни начини за създаване на нови технологии;
 - блокиране на изследванията в малко познати области;
 - натиск за развиване предимно на пазарно ориентирани продукти и разработване на проекти, от които се очакват бързи резултати от изследванията.
- Въздействия върху изследователските практики, насочени към ерозията на съвместните изследователски отношения и нежелание за ангажиране с определени изследователски, най-често отворени научни инициативи, което е в привидно противоречие с финансовите съображения, стоящи в основата на комерсиализацията.

Увеличаване създаването на „свръх” наука:

- Представяне на преувеличени изявления, включително оказване на натиск за публикуване и представяне на резултати, по-големи от обществените, медийните и институционалните очаквания;
- Нарастващ брой публикации, свързани с представяне на силно завишени резултати от научните изследвания, включително в научни резюмета, институционални прес съобщения, научни списания и вестници;
- Дезинформиране на научните и политическите среди, създаващо предпоставки за загуба на обществено доверие и подкрепа;
- Участие на изследователи в процеса на обявяване на по-голям търговски потенциал на техни разработки, особено ако са обвързани с получаване на средства за научни изследвания.

Преждевременно използване на резултати от научни изследвания:

- Неспазването на предварителния график за провеждане на научните изследвания и силният натиск на пазара водят до преждевременно използване на научните резултати, понякога дори преди да е приключил процесът на контрол и одобрение;
- Въвеждане в заблуждение, изкривявайки обществените очаквания, и преждевременно използване на резултатите от научните изследвания;

Намаляване на общественото доверие:

- Търговските аргументи влияят негативно върху оценките на обществото и подкопават обществената подкрепа на научните изследвания;
- Общественият натиск и страхът от провал водят до предефиниране на приоритети и обвързаност с финансиране, като се намаляват средствата за неприоритетни области на изследвания, което крие риск от създаване на диспропорции в далечно бъдеще.

Изкривяване на политиката:

- Неблагоприятно въздействие върху развитието на социалната политика поради акцент върху технологичния подход и комерсиализацията, използването на мерки и инструменти за подкрепа на направления с потенциал за генериране предимно на икономически ползи, за сметка на направления, фокусирани върху социалната промяна, което като последица ограничава публичното финансиране на университети и институти за научни изследвания и политики в области на неотложната нужда и превенцията на общественото здраве, за социална превенция, за чисто икономически научни изследвания и др.
- Липса на задълбочени и конструктивни обществени, политически и институционални дебати за стратегиите и политиките и използването на независими механизми за обективно оценяване и определяне на финансиранията, както и краткосрочно и прибързано обсъждане на рискове, свързани с прекалено стеснения фокус върху комерсиализацията на науката.

4. Предизвикателства пред университетите

Наличието на множество проблеми и опасност от реализиране на рисковете, на недостатъчен опит и твърде различни спрямо традиционно прилаганите от университетите модели поражда редица предизвикателства, с които университетите трябва да се справят.

По-съществените от тях могат да се формулират по следния начин:

Прилагане на нови модели за организиране на трансферните процеси, свързани с използване на научноизследователски резултати при липса на достатъчно академичен опит за тяхното управление:

- Използване резултатите от научните изследвания и потенциала им за комерсиализация при запазване на целостта на ресурсите за изследвания.
- Използване на отворения достъп.
- Създаване на еко-системи за студентски и академични предприемачи при липса на достатъчно благоприятни регионални или институционални условия.
- Използване на интелектуалната собственост като база за прилагане на нови форми на трансфер на знания.
- Въвеждане на атрактивни финансови инструменти при силна конкуренция и недостатъчно финансиране за научни изследвания.

Изграждане на офиси за технологичен трансфер при липса на достатъчно добри практики в национален план инкорпорирани в структурата и дейностите на университета:

- Използване на алтернативни модели на трансфер на технологии: обособяване на офиси за технологичен трансфер, управление на патенти, комерсиализация на собственост.
- Широко използване на авторските права при недоуточнена рамка на база различна уредба в отделните държави.
- Все по-често нарушавани права и нарастващ брой съдебни спорове за защита на авторски и патентни права.
- Въвеждане на нови показатели за измерване на качеството и обема на административните дейности и изпълнението на политиката: за отчитане на нетрадиционно въздействие на притежавано портфолио от обекти на интелектуална собственост, общи продажби на нови продукти и услуги, произтичащи от споразумения за трансфер на технологии.
- Прехвърляне на права на интелектуална собственост от студенти на висшите училища: определяне начините за обосновано увеличаване на такси, идентифицирано нарастване на споровете, свързани с интелектуална собственост на студенти.

Ускорена мобилност и нарастващо взаимодействие между университетите и индустрията:

- Нарастване на обема от знанията, създавани не под формата на писани резултати от научни изследвания, а като мълчаливо познание на отделен изследовател.

– Използване потока квалифициран персонал и завършващи студенти за комуникация с бизнеса като най-важен канал за успешен трансфер на знанията от висшите училища към бизнеса.

– Съчетаване създаването и трансферирането на резултати от научните изследвания с подходящи управленски и бизнес компетентности и финансова стабилност.

– Усвояване мобилности между академични среди, бизнес и финансови институции.

– Участие на държавата за създаване на нови възможности за академични и индустриални изследователи и осигуряване на адекватен поток от идеи и хора между тези два основни компонента на икономиката на знанието.

Усъвършенстване системата за стимулиране на академични изследователи:

- Използване на адекватна комбинация от академични и търговски стимули за постигне активно участие на индивидуалния изследовател.

Прилагане на ефективни регламенти и прозрачно администриране:

- Подобряване на регулаторната и административната среда, насочваща и подкрепяща чрез финансиране на НИРД на най-ранен стадий;

- Подобряване на възможностите за стимулиране на инвестиционната активност за намаляване на административната тежест и разходите за създаване и стартиране на фирми;

Активизиране на връзките и дейностите и ефективно и ефикасно управление на потоците и мрежите от изследователи:

- Използване на метрика за проследяване функционирането на потоците и мрежите от изследователи за идентифициране трансфера на знания;

- Съобразяване със специфичните национални и регионални условия и цели.

III. ПРИНЦИПИ НА ПОЛИТИКАТА

Политиката за експлоатация и комерсиализация е разработена въз основа на две групи принципи. **Първата група** е свързана с прилагането на принципите, препоръчвани от ЕС за прилагане в университетите (общи принципи). **Втората група** принципи насочва вниманието към основните принципни постановки, които Академията се стреми да прилага при дефиниране на приоритетите и реализиране на политиката си в тази област (конкретни принципи).

1. Общи принципи на политиката

Академията реализира Политика за интелектуална собственост, Политика за експлоатация и комерсиализация на резултати от научните изследвания, както и Стратегия за експлоатация и комерсиализация на резултати от научните изследвания, при спазването на три групи принципи, в съответствие Препоръка на Комисията от 10 октомври 2008 г.

Принципи на вътрешната политика на интелектуална собственост

Принципите на вътрешната политика на интелектуална собственост представляват съвкупност от основни принципи за ефективно управление на интелектуалната собственост, създадена при научноизследователска и развойна дейност на висшето училище.

- Съгласуваност и съответствие с дългосрочната стратегия и мисията на университета.
- Прилагане на ясни правила за персонала и студентите, най-вече по отношение на разгласяването на нови идеи с потенциално търговско значение, собствеността върху резултатите от изследванията, воденето на дневници, управлението на конфликти на интереси, както и поетите ангажменти спрямо трети страни.
- Насърчаване откриването, използването и, ако е уместно, защитата на интелектуалната собственост в съответствие със стратегията и мисията на университета.
- Прилагане на мерки за гарантиране дейното участие на персонала, включително за развитие на кариерата.
- Прецизен подбор и фокусиране в приоритети като основа за създаване на портфейли от обекти на интелектуалната собственост.
- Информираност и създаване на умения относно интелектуалната собственост и трансфера на знания – спрямо персонал, изследователи, студенти.
- Наличие на публично оповестена политика за издаване/разпространение, насърчаваща широкото разпространение на резултатите от научноизследователската и развойната дейност.

Принципи на политиката на трансфер на знания

Принципите на политиката на трансфер на знания допълват тези, свързани с политиката на интелектуална собственост, като се отнасят до активния трансфер и използването на интелектуалната собственост, независимо дали правата върху нея са защитени или не.

- Превантивност и прецизност във всички параметри на възможно най-ранен етап.
- Многоаспектност, многовариантност и мултиефективност.
- Осигуреност с ресурси и капацитет.
- Публично оповестяване на прилаганата лицензионна политика и политика за създаване на съвместни дружества².
- Предварителна яснота относно разпределянето на приходите.
- Постоянен контрол върху закрилата на интелектуалната собственост и дейностите по трансфера на знания.

² При резултати от научноизследователска и развойна дейност с многобройни приложения висшето училище следва да предоставя изключителни лицензи ограничено и да се стреми да запазва права с цел улесняване разпространяването и по-нататъшните изследвания.

☑ *Принципи за съвместни изследвания и изследователска дейност на договорна основа*³

Тази група принципи се прилага за всички видове изследователски дейности, провеждани или финансирани от Академията и частния сектор, особено за съвместната изследователска дейност, както и за изследователската дейност на договорна основа.

- Съвместимост на правилата за съвместни изследвания и изследователска дейност на договорна основа с мисията на всяка от участващите страни.

- Изясняване въпросите, свързани с интелектуалната собственост на управленско ниво и на възможно най-ранен етап, по възможност преди започване на съвместните изследвания.

- Собствеността върху новите знания да принадлежи на страната, която ги е създала. Собствеността може да бъде предоставяна на различните страни въз основа на договорно споразумение, сключено предварително, отразяващо адекватно съответните интереси, задачи, финансово и друго участие на страните в научното изследване.

- Изясняване правата на достъп⁴ на възможно най-ранен етап, по възможност преди започване на съвместите изследвания.

2. Конкретни принципи на политиката

- Интегрирано планиране и комплексно третиране на всички проблеми, свързани с прилагане на резултатите от научните изследвания и тяхното последващо комерсиализиране.

- Приоритетно защитени институционални и на отделните изследователи интереси, при максимално гарантиране на баланса между интересите на останалите заинтересовани страни.

- Публичност, прозрачност, партньорство и етично отношение в процеса на вземане на решения, делегиране на правомощия, и прилагане на политиката.

- Приемственост, съгласуваност и непрекъснатост в усилията за създаване на благоприятна среда за максимално използване на резултатите от научните изследвания и успешната им комерсиализация, при отчитане на добрите традиции и натрупания до момента опит.

- Интердисциплинарност, синергия в генерирането на идеи и мултиплициране на ползи и добри възможности.

- Фокусиране на усилията и концентриране на ресурсите – тематично, финансово, географски, времево.

³ Когато публична научноизследователска организация сключи договор или предприеме съвместни изследвания с индустриален партньор, Комисията автоматично (т.е. без необходимост от предварително уведомяване) ще смята, че не е предоставена непряка държавна помощ на индустриалния партньор чрез публичната научноизследователска организация, ако са изпълнени условията от Рамката на Общността за държавната помощ за научноизследователска и развойна дейност и иновации (ОВ С 323, 30.12.2006 г., по-специално точки 3.2.1 и 3.2.2 от нея).

⁴ „Права на достъп“ – права, които страните взаимно си предоставят, за разлика от лицензиите, които се предоставят на трети страни. Чрез тях се определя кой от партньорите коя част от новите/съществуващите знания може да използва, за какви цели (за изследвания или за използване на резултатите) и при какви условия.

Принципите се интегрират във всички документи на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ и се отнасят до академичния и неакадемичния състав, постдокторантите, докторантите и студентите, назначени с договор или временно пребиваващи в Академията.

IV. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПОЛИТИКАТА

1. Цели на политиката

Чрез реализирането на настоящата Политика Академията се стреми към постигането на следната система от йерархично обвързани **цели**:

Стратегическа цел (до 2025 г.):

Превръщане Академията в ключов участник в триъгълника на знанието чрез ефективно и ефикасно трансфериране на нови знания и комерсиализация на перспективни резултати от научноизследователска дейност на висшето училище.

Конкретни цели:

- *Развитие на вътрешния капацитет за трансфериране на знания и комерсиализация на резултати от научни изследвания на Академията.*
- *Привличане на външен капацитет за увеличаване възможностите за експлоатация и комерсиализация на резултати от научни изследвания чрез активно сътрудничеството с всички заинтересовани страни*

За постигане на поставените цели е необходимо непрекъснато усъвършенстване на външната среда и актуализиране на нормативни актове, стратегически намерения и конкретни решения.

2. Приоритети на политиката

Приоритет 1. Създаване на благоприятна вътрешна среда за трансфер на знания и комерсиализация на резултатите от научните изследвания

- Допълване на вътрешната уредба, свързана с експлоатацията и комерсиализацията на резултатите от академичните научни изследвания.
- Развитие на интерактивна вътрешна среда за участниците в трансфера на знания.
- Изграждане на система за проследяване на резултатите от дейностите по веригата „научни изследвания – резултати – интерес на бизнеса и публичните институции – трансфер на знания, експлоатация и комерсиализация на резултати от научни изследвания”.

- Създаване на платформа с отворен достъп за оптимизиране на връзката „Академия – бизнес – публични институции”.
- Постигане на съответствие с изискванията включване издание на Академията в източници с импакт фактор/ранг.

Приоритет 2. Повишаване на експертния потенциал на Академията в областта на трансфера на знания и комерсиализацията на резултати от научни изследвания

- Развитие на бизнес и предприемаческото образование и обучение.
- Обмен на знания, опит и добри практики между изследователи от Академията и други висши училища в страната и чужбина.
- Въвеждане на система от стимули за повишаване интереса на изследователите, докторантите и студентите за активно участие в експлоатацията и комерсиализацията на научноизследователските резултати.

Приоритет 3. Формиране и развитие на многокомпонентна интерактивна система за взаимодействие при непрекъснато разширяващ се обхват на заинтересованите участници от външната среда

- Участие на Академията в клъстерни формирования.
- Осъществяване на публично-частни партньорства.
- Активизиране дейността на съществуващите и регистриране на нови търговски дружества.
- Реализиране на съвместни национални и международни проекти с практико-приложна насоченост.
- Извършване на експертна, консултантска, обучителна и др. дейност от междудисциплинарни екипи или индивидуални преподаватели/изследователи.
- Участие в национални и международни мрежи и дружества.
- Участие във форуми, организирани от бизнеса за представяне на експертното портфолио на Академията.
- Организиране и реализиране от Академията на информационни събития и практически форуми.
- Стимулиране мобилността на изследователи, докторанти и студенти.
- Привличане на външни финансови ресурси в подкрепа трансфера на знания, експлоатацията и комерсиализацията на резултати от научни изследвания.

* * *

Въз основа на дефинираните в настоящата Политика цели и приоритети е разработена Стратегия за експлоатация и комерсиализация на резултатите от научните изследвания на СА „Д. А. Ценов” – Свищов.